

Marinka Svetina
Ljubljana

PIŠEM, KAKOR VLAK PRIPELJE – ENKRAT ZA OTROKE, DRUGIČ ZA ODRASLE Ob 70-letnici pesnice Neže Maurer

To njeno misel sem za naslov izbrala zato, ker je z njo izrazila bistvo svojega ustvarjanja, namreč, da je izvir, iz katerega privre pesem, isti, le obliki sta različni. Zato bi bilo najbrž potrebno zajeti iz globin njenega celotnega ustvarjalnega opusa, da bi pregledali, kaj vse je pripeljal ta vlak, kako se neka misel, čustvo, občutje oblikuje v pesmi, namenjeni otrokom, in kako to odzvanja v pesmi za odrasle. Vendar sem se odločila, da te vzporednice ne bom začrtala. Iz njenega literarnega opusa sem izbrala le tisto, kar je namenjeno otrokom.

Tega pa je veliko, 17 pesniških zbirk: *Sončne statve* (trije avtorji 1970), *Kam pa teče voda* (1972), *Kako spi veverica* (1975), *Kostanjev škratek* (1980), *Beli muc* (1981), *Kadar Vanči riše* (1985), *Televizijski otroci* (1986), *Uh, kakšne laži* (1987), *Iskal sem kukavico* (1989), *Bratec kratek čas* (1989), *Oče Javor* (1990), *Muca frizerka* (1995), *Kdo* (1997), *Od srede do petka* (1997), *Sloni v spačku* (1997), povesti *Čukec* (1978) in *Koruzni punčki* (1993), avtobiografska pripoved *Dom za telohov cvet* (1999), plakati (*Zaljubljeni česen* s slikami S. S. Pudobske); poleg naštetih del pa je še precej pesmi, raztresenih po časopisih in revijah.

Začetki njenega ustvarjanja segajo že v otroštvo, v čas, ko je na paši pisala dnevnik. V samoti, na pobočju Gore oljke, so v zaselku Kopank (tam se je rodila 22. decembra 1930) nad Polzelo nastajali prvi zapisi vsakdanjih dogodkov, stvari, ki so jo razveselile ali prizadele, vse pa je bilo tesno povezano z naravo. V Polzeli je hodila v šolo, med vojno v nemško šolo. Prve verze je začela pisati pri petnajstih, ob koncu vojne, to pa seveda niso bile otroške pesmi, saj ji je vojna otroštvo ukradla, kot je večkrat poudarila. Zato je njena prva knjiga *Zveza mora ostati* (1967) zaznamovana z vojno, v njej je reportažni zapis o partizanskih kmetijah in njihovi usodi. Tisto, kar je bilo pokopano pod težo vojnih let, se je v njej zbudilo spet v službi, v razredu, ko je bila že učiteljica. (Učiteljišče je končala v Ljubljani). Otrokom v Črnem Vrhu nad Idrijo, kjer je bilo njeno prvo službeno mesto, prva praksa, ki je trajala tri leta, je nekoč dala za šolsko nalogo večni spis *Moja mama*. Vsi so hiteli pisati, razen enega. Vedela je, kako je bil ob vojnem spopadu in begu iz vasi njegovo mamo pokosil strel: na begu čez njivo, z mrtvim otrokom v naročju, je smrtno ranjena padla v razgon in s svojim telesom pokrila, zavarovala otroka – tega, ki zdaj v šolski klopi ne zmore zapisati besede o svoji mami. Namesto njega je za katedrom kar sama napisala njegovo zgodbo – v verzih. Pesem je s psevdo-

nimom Jani Mauser izšla v zborniku proslav *Za celo leto* (Ljubljana 1960). To pravzaprav ni bil psevdonim, je povedala, kolegice so jo klicale Janja, Jani, njeno pesem so poslale v uredništvo, priimek pa je bil najbrž izpisan tako, da so ga v uredništvu prebrali po svoje. Ta prva pesem, ki je pozabljena v zborniku, pa je taka:

*Nad zvezke se sklanjajo glavice nežne,
pišejo črke oglate, betežne.
Očke zamišljeno zrejo v daljavo,
misli so sedle na belo planjavo.*

*O mamiči svoji pišejo zdaj,
gledajo v duhu njen blagi smehljaj:
dobra je, skrbna je, lepa je vsa,
vrednosti večje kot gora zlata.*

*Polno je v srcih nežne skrbi,
polno je v črkah svetle luči,
pero pa ne zna napisati še,
kaj jim ljubezen mamice je.*

*Pa ugane Dadjan: »Najlepše mi je,
ko mama objame, poboža me.«
Tone pa piše: »Meni je vse:
hrana, obleka, veselo srce.«*

*Tiho, tiho Jurček sedi,
piše počasi: »Mamice ni.
Krogle so švignile, midva bežala,
zavzdihnila mamica je in pala.
Mrtva rešila življenje mi je,
ostal sem sam – cvet sredi teme.«*

*Solza je pala na belo poljano,
pisala ljubezen za mrtvo mamo.*

Njeno drugo službeno mesto je bilo na nižji gimnaziji v Ilirski Bistrici. Ko je prišla tja, je imela v žepu že diplomu Pedagoške akademije v Ljubljani in indeks izredne študentke slavistike na Filozofski fakulteti. Učenci se je spominjajo kot učiteljice in mentorice šolskega glasila *Brinje*, ki izhaja še danes. Med prispevki je bila tudi pesem *Pajek*, v kateri je učenec napisal, kako bi spletel mrežo čez šolska vrata, da bi jo zjutraj ujel. Tedaj se je v njej kot odgovor na to pesem sprožil plaz pesmi. »Otroški del mene je pobesnel«, je njeno pripovedovanje zapisal Branko Hofman. »O kakšni modri slavistki ni bilo sledu. Torej – s sveta me hočejo spraviti! In tisti življenja tako željan otrok je začel dobesedno bruhati divje pesmi o nevidnih škratih, ki vse noči vrtajo šolarjem lobanje, jim berejo misli ... Ne vem več, kakšne so bile tiste moje pesmi; nobene nisem shranila. Ure slovenščine pa so se zaradi njih spet in spet končale s huronskim smehom učencev. To me sploh ni potolažilo, ampak še bolj razjezilo. In dijaki so uživali! Eden je šel celo tako daleč, da je vstal

in rekel: »Nesite to v Ljubljani v kakšen list za šolarje. Naj se še drugi smejejo!« Seveda sem v svoji začetniški karieri razumela: naj se vam še drugi smejejo! In to me je dovolj spodbudilo, da sem se ob prvi priložnosti odpeljala do takratne urednice *Cicibana* Zime Vrščajeve, ki je bila dovolj modra, da je poslušala mojo zgodbo in sprejela pesmi »užaljenega otroka« in ga celo pohvalila.« (Branko Hofman, *Pogovor s slovenskimi pisateljicami*).

Z diplomom na slavistiki leta 1960 pa se je njeno delo v razredu končalo. Takrat so se na ljubljanski televiziji začele pripravice za šolske oddaje in sprejeta je bila za prvo urednico. Za to delo je opravila v Rimu mednarodni tečaj za šolsko TV. Ker pa za te oddaje ni bilo dovolj denarja, so jih po enem letu ukinili. Neža Maurer je ostala v novinarstvu. Bila je tehnična urednica v *Rodni grudi*, pri *Pionirskem listu* je urejala brošure za slavnostne dneve na šolah, bila je tehnična urednica revije *Otrok in družina*, v časopisu *Kmečki glas* je urejala kulturno rubriko (iz nje je nastala tudi *Pisana njiva*, ki živi še danes), bila je reporterka, njeno področje je bilo Kozjansko. Po moževi smrti (sama je potem preživljala dva otroka in mamo) si je poiskala manj terensko delo. Postala je glavna urednica in direktorica pedagoškega časnika *Prosvetni delavec* (danes so to *Šolski razgledi*), po sedmih letih urednikovanja pa je odšla za svetovalko za kulturo pri Komiteju za informiranje SR Slovenije, kjer je dočkala upokojitev.

Njeno literarno ustvarjanje se je torej začelo z njenim prvim delovnim mestom, z upesnjeno šolsko nalogo o mami in nadaljevalo na drugem delovnem mestu s pesniškim odzivom na pesem nekega šolarja in z odločitvijo, da svoje pesmi pokaže urednici *Cicibana* Zimi Vrščajevi. Pod njenim mentorskim vodstvom so začele nastajati pesmi, ki so bile potem natisnjene v revijah, časopisih, pojavljale so se v radijskih programih, po njih so segali komponisti in uglasbene so našle pot do otrok.

Ta zunanja pobuda, vzgib, ko je v stiku z otrokom v razredu tudi v njej oživilo prekinjeno otroštvo, je ostala živa tudi potem, ko je odšla na druga delovna mesta, kjer ni imela neposrednega stika z otroki, v polnosti pa se je razživila ob otroštvu njenega sina in hčerke. »Vlak, s katerim so se pripeljale pesmi«, ni prenehal voziti niti potem, ko sta njena otroka odrasla. Če pogledamo letnice izdaj pesniških zbirk – v zadnjih desetih letih je izšlo deset zbirk – vidimo, da se otrok v njej še vedno čudi naravi in svetu, saj pravi: »Pridejo dnevi, ko sem kljub svojim letom popoln otrok. To so lepi dnevi, brezskrbni. Vsa bremena in skrbi odpadejo. Svet se mi kaže kot en sam mik: preproste stvari dobivajo nenavadne pomene in čare. Zdi se mi, da imam krila in da je svet ena sama sproščenost in veselje. Kadar sem taka, se zdim ljudem najbrž smešna in trapasta.« (B. Hofman)

Iz takega razpoloženja so nastajale njene pesmi, ki so čudenje svetu: rosi, oblakom, drevju, travam, metuljem in pticam, gozdnim živalim, vodi ... Zato je tudi svoj pesniški credo v pesmi *Kako pisati* izpovedala s samimi primerami iz narave: Pisati – kakor voda hiti, kakor trava lati, kot skače kozlič, kakor poje ptič, kakor sonce sije, kakor burja brije, kar je težko in neprijetno, pa je treba prezreti (»prezreti oblake in skale,/ kot da jih ni«) in pesem zaključuje optimistično in samozavestno »prezreti pohvale in šale – / in pisati, – kot da znaš na vsem svetu/ samo ti.«

Brez samozavesti in zaupanja v svoje poslanstvo, v svoj poklic in v svoje delo bi že na začetku ustvarjalne poti omagala. Pisati je začela 1957. leta, prvo pesniško zbirko *Kam pa teče voda* je oddala založbi Mladinska knjiga 1962. leta, tu pa je kar deset let čakala na izid. Medtem so izhajale njene pesmi po revijah in časopisih,

veliko je bilo uglasbenih. Njen knjižni prvenec (*Kam pa teče voda* 1972) pa je odprl pot vsem nadaljnim.

Kje se je rodila njena ljubezen do poezije?

Pesnica je bila nezakonsko dete, otroštvo je preživljala z mamo, staro mamo, starim očetom, stricem in knjigami, ki so imele v hiši domovinsko pravico. Naročeni so bili na knjige, ki so izhajale pri Mohorjevi družbi, na periodiko: *Zvonček*, *Vrtec*, *Zamorček*, *Mladika*, *Odmevi z Afrike* ... Pesnica se spominja, da so bili naročeni na sedem časopisov in revij, kar je bilo za revno hišo nekaj posebnega. Njen dom je bil odprt, se spominja, ne le za pisano besedo, pri njih so našli zavetje vsi popotniki, tudi cigani. Vsi ti so prinašali s sabo svoj svet, ki ji je bil zanimiv. Svet poezije ji je odpirala mama, pripovedovala ji je pesmi, veliko jih je znala, posebno rada je imela balade. Tako je že kot otrok znala na pamet Aškerčeve *Ponočno potnico*, *Mutca Osojskega*, *Ubežnega kralja*, Gregorčičevo *V pepelnih noči* in druge. Knjige njenega otroštva pa so bile Ribičičeva *Nana*, *mala opica*, Bambičev *Kralj Honolulu* in druge. Na podstrešju so bile spravljene knjige, ki »niso bile zanjo«, pa so bile zato toliko bolj privlačne – različni potopisi, *Sveto pismo* z ilustracijami Gustava Doreja in druge. Svoje mladosti se spominja kot zelo lepe in sončne, povezuje jo s časom, preživetim na paši. Rada je pasla koze, ki so jih imeli doma. »Ko danes gledam nazaj, se mi zdi moja mladost kot en sam lep dan. Bila je revna mladost. Mama je hodila na dnino in se ni mogla prav veliko ukvarjati z mano. Kljub temu pa mi mladost pomeni nekaj veselega. Spominjam se, da sem bila zelo pogosto vesela. Narava je bila silno lepa, imela pa sem tudi veliko svobode.« V sosesčini je bilo veliko otrok, posebno imenitno sta se razumela s sosedovim Frencijem, ob njem ji ni bilo dolgčas in nikoli se ni čutila osamljeno. Frenci je imel čudovito domišljijo. Ko zdaj gleda nazaj, ugotavlja, da so vse zgodbe, ki jih piše o svojem otroštvu, pravzaprav vezane nanj. »Veliko mi je pomenila tudi družba starega očeta, ki mi je mnogokrat pripovedoval o zgodovini tega kraja kot tudi o drugih deželah. Od njega sem dobila ljubezen do branja, do knjig.« O svoji mladosti, Frenciju, igrah in dogodkih, ki so se ji živo zarisali v spomin, govori tudi v svoji avtobiografski pripovedi *Dom za telohov cvet*.

Kakšen je svet, ki se zrcali v njeni poeziji?

Najprej je to narava, živa in neživa, potem otroci s strahom, skrbmi, raziskovanjem okolice, šolo; najmanj je pesmi, v katerih se zrcali urbano okolje in mesto otroka v njem.

Pesnica dojema naravo z vsemi čutili, občuduje jo in jo ima rada v vseh letnih časih. »Oktober pa je najlepši, najljubši, najdarežljivejši mesec. Topel je, mil in domač«. Zato je mogoče ta letni čas bolj kot drugi prisoten v njenih pesmih. Narava odzvanja v njenem čutenju, doživljanju, zato naravo pogosto personificira. To včasih pove že v naslovu (*Sneg pripoveduje*, *Poredni žarki*, *Zaskrbljeni oblak*, *Dežek se igra* itd.) ali pa v pesmi, ko drevju, živalim, kamnom, vetru, soncu in oblakom pripiše lastnosti, ki so lastne samo človeku.

Potok je hedonist, ki zna uživati življenje (*Sladko življenje*): »Potok si je popravlil/ zeleno blazino pod glavo«, se stegnil in pretegnil od planine do reke, »da je vsenaokrog/ zapršelo,/ srebrno zažarelo/ po bilkah, listih, vejicah/ ob njegovi udobni postelji«, bose noge pa je položil reki v naročje in pomežiknil soncu, »vidiš, tako se živi!«

Drugič spet doživlja potok, ki priteče iz sence v sonce (»potok je slekel senčno obleko«) in je ves bleščeč. Voda z žabo ob bregu pa se spremeni v pravljico, »gotovo je ukleta kraljična«, saj jo vidi sedeti ob bregu, kako namaka noge v vodo in poje (»grlo ji v petju drhti«), ob njej pa »košati lapuh ob bregu sklepa zelene dlani.«

Drevesa »slečejo kožuhe«, ko prihaja mraz; slači se tudi zemlja v pomladnem jutru, »zdaj ta zdaj oni vrh/ iz puhastih volančkov izmota,/ tukaj drevo, tam pobočje trobentic/ izpod čipk zamiglja.«/ Doživetje pomladnega jutra, ki se kaže iz meglic, obleče v pesniško podobo bele srajčke, ki »zmečkana v grapi leži .../ Sonce jo dvigne, po nebu razgrne.«/ Tako pesnici ostane samo še čudenje, kako lahko zemlja »pod spalno srajčico stlači/ vse najlepše,/ kar ji pomlad podnevi oblači.«/

Pomlad doživlja tudi z vetrom, se z njim poistoveti, »danes sem veter —/ čez trate hitim«/; drugič spet doživlja veter v smrekah, ki se majejo »sem in tja, sem in tja« (kot bi otroka zibala), in se z njim maje ves svet; jesenski veter je »kmetič neugnani« in »steljo prevaža z brega na breg«; pajčevina, ki je razpeta med smrekovimi vejami, ji postanejo gosli: »že vetrca na gosli/ poskočno igra,/ žarek pa travico/ plesat pelja.«/ Drugače pa doživlja jesenski veter, našteva, kaj vse lahko počne, kako je svoboden, brez omejitev, le eno mu je prepovedano »samo v hiše ne smem .../ Zato sem včasih hladen in sam«. Ta pripoved, ki je polna razbrzdane veselosti, izzveni otožno, boleče, v molu. Takih pesmi, ki izzvenijo otožno, je malo. Ena takih je tudi *Vrabček čaka mamico*, pesem, ki govori o osamljenosti, o vrabčku, ki čaka, da bo dobil proso, ki ga je mama šla iskat. Pa je ni nazaj, ker se je zaklepetala in »vse proso za sineka,/ sama pozobala.«/ Veter doživlja tudi kot strah, ki straši po gozdu: »Nekaj je hušknilo,/ nekaj je bušknilo,/ nekaj je švisnilo —/ k tlom se je stisnilo ... «/, tako z glagoli ustvari težko razpoloženje, ki se širi po gozdu, da v strahu vse trepetata. Kot dobra opazovalka narave našteva, kako so od strahu bori posiveli, kako resje drhti, kako so ptički glave skrili, in to občutje strahu stopnjuje vse do konca, ko se ta strah razkrije: »Kadar ni strašen,/ mu pravimo veter,/ in vetrček, kadar je plah,«, tako je molovske tone, ki se nizajo skozi pesem, v zadnji kitici spremenila v spoznanje, ki je za otroka pomirjujoče, da strahu ni, da izgubi svojo težo, ko mu damo ime.

Pomembno mesto v njeni poeziji imajo drevesa. Listi »so misli dreves,/ ki v neskončnost hitijo «(*Rišem veter*). Vrba žalujka se pozimi spremeni v tobogane (*Tobogani*), po njih »se drobne snežinke dričat hitijo«; vrbo žalujko (*Jesen in vrba žalujka*) jeseni doživlja kot bitje, ki je zahrepenelo po soncu in bi rado za njim: veje so se oprijele vetra, se oklenile oblakov, da bi šle za njim. Tožbe in nemoč poudarja ob koncu vsake kitice izmenoma z verzom »oh, kako je to hudo« ali »pa ni šlo, pa ni šlo«. Spomladi pa je njena vrba lepota (*Vrba lepota*), ki si češe zelene lase in se ogleduje v potoku, zvečer pa si »sonce žarek utrga,/ da pentljo ji naredi.« Brezo vidi kot bogato kraljično, ki ob poti stoji in cekine deli (*Jesen*); smreke v meglenem gozdu (*Rade bi spale*) pa »sive megle/ si tišče na oči/ in spijo.«/ Razkošje oktobrskega gozda doživlja kot čas, »ko drevesa iz listov sešijejo zajcem zlate copate, ti pa »kakor cekini zvenijo« in pesem *Zlati copati* se hudomušno konča z ugotovitvijo: »zato jih zajci sezujejo,/ kadar bežijo.« Smreko, ne katerokoli, ampak našo smreko primerja z dedom: veje ima povešene kot stari ata brke, kadar ji veter veje maje, pa je taka kot stari ata, kadar se smeje.

Pesmi, v katerih so predmeti upesnitve sonce, oblaki in deževne kaplje, prinašajo pisano paleto razpoloženj: »Sonce je veliko/ kot vzhajaj hleb kruha«, pravi v pesmi *Sonce* in iz te primerjave, ki je tako domača in blizu starejši generaciji

pesnikov, izpelje pesem o tem hlebcu in našteva, kdo vse ga bo jedel – trave, žužki, ptice, veverice in otroci » in bodo vedno bolj žareli/ v obraz in oči.«/ V tej pesmi je pesnica pripovedovalka in opisovalka dogajanja, v pesmi *Pridi sonce* pa je akter v dogajanju. V prvih dveh kiticah je opis oblakov, ki so se nagnetli vrh gore, ki je kot križišče, kjer bi vsi radi prehiteli sonce. Pesnica postane prometnik: »Jaz pa sem prometnik/ in zakličem glasno:/ sonce ima prednost!«/ Sonce ima tudi poredne žarke (*Poredni žarki*), zato zvečer zaklene duri, da kakšen žarek »nazaj na svet ne odkuri.«

Oblaček je lahko zaskrbljen, ne ve, kje bi dobil koš snežink, lahko pa je tudi raziskovalec, je »na slepo zabredel/ v globoko, sinje nebo« in »zdaj bo, kar bo –/ dež ali toča./Lahko celo zasneži.«/

Dežne kapljice pesnica sliši kot glasbo in se pri ponazarjanju poslužuje onomatopojie: v pesmi *Pomladni dež* »Nežno, svetlo, tik-tok-tak/ v zraku poje moj korak ... «/. V *Deževni pravljici* je oblak svetlosiv balon, kapljice pa pojo »dinga - dinga - donga,/ dinga - dinga- don«/. *Dež (Jesenski dežek)* doživlja tudi kot trkljanje orehov po strehi (»Dežek po strehi/ orehe trklja,/ mucek pa misli,/ da z njim se igra«/). Očarljivo preprosta je pesem *Tri luže*, ki je himna dežju in lužam in otroškemu veselju. V sedmih vrsticah ji je z majhnim številom besed uspelo na preprost in majhnemu otroku dojemljiv način upesniti veselje, ki ga prinaša čofotanje po lužah. To veselje je stopnjevala z naštevanjem živali, ki imajo rade vodo (»v prvi luži žabica,/ v drugi luži račkica«), da je prišla do vrhunca »v tretji luži sem pa jaz«; izraz veselja, ki je skupen vsem trem, pa je zajet v zadnjem verzu »vsi kričimo na ves glas.« Zaradi preprostosti in vedrine, ki jo pesem prinaša, je bila že kmalu uglasbena in spada med tiste, ki jim lahko rečemo »ponarodele.«

Tako otroško veselje doživljanja dežja, ki mu je dodala še klic »pridi brž ven!«, je tudi v pesmi *Kaplje*. Za opis dežnih kapelj je uporabila glagole, ki jih niza drugega za drugim. Kaplje letijo, blestijo, zvenijo, če prideš ven, te umijemo, počešemo, pobožamo ... Pesem je vabilo k doživljanju dežja, lepote, ki jo doživiš, če brez predsodkov (da smeš biti moker in se zato ne boš prehladil itd.) prvinsko doživljaš naravo. Pomladni dež pesnica doživlja tudi kot igro dežnih kapljic (*Dežek se igra*). Dež so »urni prstki«, ki ščegetajo trave in cvetke, da jih »dobesedno lomi smeh«, in da »solzne od hahljanja/ legle so po tleh«/, tako lepa in vesela je ta igra, da »še kamnu se obraz/ v smehu lesketa.« Vidimo, da pesnica vso naravo doživlja kot živo, se ji vedno znova čudi, jo občuduje in za izražanje tega čudenja najde vedno nove pesniške podobe. Tudi kamni so živi (*Moj kamenček*) in ji pripovedujejo, »kako se tisoč let živi.«

Tudi izbor živali, ki se pojavljajo v njenih pesmih, je zelo pester, tako najdemo veverica, polža, muho, muca, mravlje, vrano, zajčke, ježa, kozico, lisico, psa, čebele, vrabčeka, ribico, siničko, žabo, metulja in druge živali naših gozdov in domov in tuje živali: slone, papigo, hijeno, opico, zebro, kolibrija.

Živali približa otrokom s posebnostmi, ki so značilne za ljudi: vrabček čaka mamico, mravlje grejo spat in rahljajo posteljice, kozica vsak dan prespi zajtrk, metulj se preoblači v pisane barve, muc se umiva – v pesmi s tem naslovom otroku usmeri pozornost k opazovanju umivanja in s prispodobami: ostro krtačo, debelo brisačo, kapljico sline do podrobnosti opiše ta mačji obred in tako vsakdanji prizor povzdigne v nekaj, kar je vredno upesnitve.

Muc pa zaživi tudi drugače. V pesmi *Beli muc* je v petih kiticah zapisala pravljico o muckah, ki čakajo muca, svojega ljubega črnega muca. V snežni metež je

odšel po mleko. To zimsko pravljico je narisala s poudarjanjem beline: belo polje, beli gozd, belo jutro, bela koza, belo mleko, belo kanglo, beli muc. Napetost in strah malih muck se stopnjuje vse do konca, dokler si beli muc ne otrese kožuha in postane spet črn »in objame mucke tri.«

Prav tako ji v osmih verzih uspe izrisati pravljico o škratu (*Kostanjev škratek*), ki skrit pod koreninami »bodice ostre kuje«, da so do jeseni »oklepi narejeni«, »in potem gre škratek spat,/ mi pa sladki kostanj brat.«/

Pesmi o živalih, so tudi v zbirki *Uh, kakšne laži* (predmet upesnitve so živali, ki ne živijo pri nas). Te pesmi niso napisane tako doživeto in bralca ne prepričajo. V njih se poigrava z besedami in pomeni. Hijena je lena, še nosu si ne otrebi, zato ji nič ne smrdi; slončki očeta prosijo, naj jim ne trobi pravljic, ker bi radi spali, naj gre raje trobit v disko; zebra dirja v Kolorado, jaha jo koloradski hrošč; in z naslovom pove, da so te pesmi igrarije, izmišljije, same laži.

Med tujimi živalmi ima posebno mesto slon, saj ga je postavila tudi v naslov zbirke *Sloni v spačku*. Vendar slon tokrat ni žival, ampak emblem, nalepka, spominček, amulet, ki prinaša srečo. Na vprašanje, kako je iz realnega živalskega sveta, ki pa ga seveda upesnjuje poetično in ga »počloveči«, preskočila v ta drugi svet, kjer ima žival, slon, drugačen pomen, mi je povedala zgodbo, kako se je ta slon rodil iz situacijske stiske. Bila je povabljena na šolo in zgodilo se je, da je zaspala. Vedela je, da jo v telovadnici že čaka veliko otrok. Hitela je, kolikor je mogla, in med potjo, ko se je vozila v svojem spačku, razmišljala, kako se jim bo opravičila. Šoferju je najbolj pri roki izgovor, da se je pokvaril avto. Ko je prišla med otroke, je napletla zgodbo o pokvarjenem avtu in slonih, ki se v njem prevažajo, zato ni čudno, de se je pokvaril. Hči, ki je takrat tudi vozila njen spaček, ji je bila namreč nanj nalepila velikega slona in za njim dvanajst slončkov. Ta pripoved je otroke očarala in pesnica se spominja, da je bilo to njeno najbolj uspelo, najbolj doživeto srečanje s šolarji. Z njimi se veliko srečuje, saj ima vsako leto približno 70 nastopov na šolah, vseh skupaj pa je bilo že okrog tisoč. Ko je po končani prireditvi odšla s profesorji v zbornico, je nekdo prišel povedat, da se na parkirišču otroci prerivajo okrog spačka, ki da se bo še prevrnil. Otroci so šli namreč preverjat in štet, če pesnica v njem res prevažata trinajst slonov.

Ker je videla, kako so ti slončki oživeli, jih je naenkrat srečevala vsepovsd in nastjale so pesmi, ki so dale tudi naslov zbirki.

Ob pesmih, kjer se zdi, da je narava tisto gibalo, ki ji je vzpodbuda za pesem, je tudi cela vrsta ljubezenskih pesmi, kjer pa je narava (pomlad, veter, trave, živali) okvir za ljubezensko izpoved. Tako je v pesmi *Čuden obisk veter glasnik ljubezni*, ki pride nenapovedano, »šepetal mi je,/ mi pihal na dušo/ in mršil lase/ in čeprav jo »vsakič skuštra,/ zmede, pusti samo —/ pa odvihra v krošnje dreves«, ga ima rada. V pesmi *Kraljica Lenčica* nariše deklico, ki se je odela v razkošje pomladnega cvetja, tako kot so se punčke nekoč kitile s krono iz teloha, ogrlico iz regratovih cvetov, prstani iz cvetočih marjetic, žezlom iz vrbovih mačic. Bila je kraljica, vse jo je občudovalo in se ji klanjalo, ko je hodila po svojem kraljestvu, še sonce je šlo z njo, le sosedov fant je šel po svoje »in jaz odšla sem za njim«, končuje pesnica zgodbo prve ljubezni.

Na izredno subtilen način opiše vzgibe prve ljubezni v pesmi *Ajda in čebele*. Deklica bi rada novo obleko, na kateri bi bila »rožnatobela ajda,/ ki komaj medi«/ , kajti veliki Peter, ki sedi v šoli za njo, »nosi pisano srajco —/ polno čebel tam roji.«/ Tako bi jo mogoče opazil, »gotovo njegove čebele/ bi k meni želele po med.«/ Tako

je primerjavo iz narave prenesla v šolske klopi in na ta način opisala deključine vzgibe naklonjenosti do sošolca.

Druge ljubezenske zgodbe pripovedujejo o zaljubljenem krtu, ki je v svoji zaljubljenosti tudi smešen – od strahu je pred krtico padel na nos –, ona pa je vse razumela in »vzela rov pod noge/ in šla za njim«. V pesmi *Akrobatski ples* snubi kačji pastir svojo krilato pastrico in prosi lastovico, naj ju pusti živeti, kajti »jutri bo vse mimo,/ vse želje zaman.«/ Z veliko mero humorja opisuje zaljubljenega bikca (*Telečja kolena*), korenjaka, ki se pred junico postavlja, razkazuje, kaj vse zna, da bi ga občudovala. Ona pa, »kot že tolikokrat –/ utrga z jezikom zlatico«/ in jo spusti pred bikcem na tla. Ta gesta pozornosti je dovolj, da dobi bikec telečja kolena in »sam ne ve, kdaj/ pred njo kleči.«/

Kako kratko je življenje in kako močna je potreba ljubiti in biti ljubljen, je zajeto v pesmi *Od srede do petka*. Cvetek je lep in živi le od srede do petka, zato roža prosi metuljčka, naj ji prizna ljubezen: »Reci, brž reci,/ pa tvoja bom cvetka,/ od srede do petka./ Potem pa nič več,/ potem pa nič več./Potem bo vse preč.«/

Kako se ljubezni ne da skriti (*Srebrna steza*), je poetično opisala ob snubljenju mladega polžka, ki se je šel ženit ponoči in naskrivaj. »A drugo jutro – aj!/ Srebrna steza je vodila/ do njenega praga/ in k njemu nazaj.«/ Pesnica pušča z vprašanjem »Oj, polžica draga,/ kaj zdaj?« odprto vprašanje, kaj bodo pa zdaj drugi rekli?

Ljubezensko čustvo opeva tudi v odnosu med čebelo in trotom (*Kadar je vroče*), med levom in levinjo (*Mogočni snubec*) in med slonom in luno (*Uvod v pravljico, Srečanje z luno, Ja, ja, vse je mogoče*). V teh treh pesmih pesnica ugotavlja »ja, ja, vse je mogoče,/ dokler si mlad«, tudi biti zaljubljen v luno in se spraševati, »kje je most, da grem do nje?« in se v mesečini vračati domov »med opravljivim skovikanjem sov.«

Ljubezensko hrepenenje upesnjuje tudi v pesmih *Zelene deklice, Mlada breza, Nevsakdanja zgodba* in *Lepa štoparka*.

V lepi štoparki omogočajo ljubezenski odnos med rožo in metuljem vzpostaviti ljudje, saj so rožo, ki jo je nekdo odvrigel, našli, jo pobrali in dali v vodo. Ob utrgani roži je pesnica spletla zgodbo neuslišane ljubezni – roža se je zaljubila v metulja in mu planila v objem, pa se je odtrgala in obležala na cesti. Zdaj pa v vazi žari in upa, da se metulj »ob neki zori prebudi.«

V nevsakdanji zgodbi se pesnica poigra z glagolom zmešati. »Veter je popolnoma zmešal travo«. Če ne bi prebirali naprej, ne bi ugotovili, da ne misli na dobesedni pomen, ampak na prenesenega, in sicer biti zaljubljen. Trava se je zaljubila v veter, zmešal ji je glavo in odhitel dalje. Zdaj hrepeni po njem. Ljubezensko bolečino opisuje z naštevanjem, da je trava priraščena in ne more za njim, ne more jokati, ker se je rosa posušila. »Visoko je stegnila bilke,/ se sonca napila,/ pognala vitka stebela/ in pisane cvetke razprla.«/ Tako sijočo lepoto je zvečer zagledal veter, ki se je mimogrede spet ustavil: »prevzet je obstal – / in ni ga bilo več.«/ Za izpolnitev ljubezenskega hrepenenja je bilo to dovolj, saj trava zdaj čisto narahlo/ niha zlati in spokojno diha noč.«/

V pesmi *Zelene deklice* vidi trave kot dekletca z drobnimi koleni, ki jih umivajo v rosi, drobnimi rameni, ki se jim upogibajo pod bremenom rosnih kapljic, one pa bi rade zrasle, da bi soncu plesale. To podobo rosne mladosti, v kateri je slutnja in hrepenenje zrelosti (izpolnitve), se konča z ugotovitvijo, da je pot do zrelosti (izpolnitve) vse bližja, to pove z zadnjim verzom: »Sončev pogled/ je vsak dan bolj vroč.«/

Potrebo ugajati in ljubiti (*Mlada breza*) je izredno tenkočutno podala ob podobi breze. »V ogledalu neba/ se vitka breza gleda«, popravlja si zelene lase in vzdihuje, kako je bleda. Ko pa se »zarja prižge«, zardeva, ker prihaja »njeno ljubo sonce«, zaradi katerega se je lepoticila in vzdihovala, veter pa je to sramežljivo in še skrito čustvo videl in ji nagaja.

Pesnica se s podobami iz narave igra kot otrok, ki stvari razstavlja in iz posameznih delcev sestavi novo celoto. Tako najdemo med njenimi pesmimi tudi izštevanka (siničja, moderna izštevanka) in uspavanke (*Divjemu zajčku*, *Piščančkova uspavanka*, *Snežec posteljo postilja*). Tudi zanje najde motive v naravi, pri tem pa se poslužuje onomatopoiije in lepih starih besed: vnic, koj, zameštral, odkuril in izrazov, ki jih uporabljamo za najmlajše, na primer, besedo ajat.

Lepoto narave zna na otroško preprost način približati otroku; tudi mestni otrok, ki živi odtrgan od narave, lahko njene pesmi doživlja kot svoje. Kozica, ki vedno prespi zajtrk, je kot otrok, ki rad zjutraj spi; z zlatimi cekini, ki jih deli breza jeseni, se otrok lahko igra; tudi sam je kdaj kot vrabček, ki čaka mamico, kdaj bo prišla iz trgovine; strah, ki gre po gozdu, je njegov strah; kosova družina, ki si spomladi čisti stanovanje, mu je tako domača, saj mali kosi skačejo »brez copat v gnezdo,/ pa v lužo,/ in spet nazaj...«/, v pesmi prepozna znano situacijo. Primerjave iz narave pa pesnica prenaša tudi v pesmi, ki govore o otroku in življenju v stolpnica, kjer neposrednega stika z naravo ni več. Mačka sedi v devetem nadstropju na zeleni preprogi; »kot na travniku ždi« in dolčas prede in skozi okno »mišjesive oblakce lovi.« Ob tem opazimo razliko. Občutka samote in odtujenosti Neža Maurer ne izraža v nobeni pesmi, ki govore o naravi, samota se ji pojavlja v mestu, med stolpnicami. Samota je velikanska hiša, kjer so vsa okna in vrata zaprta, ob njej je veliko parkirišče, polno praznih avtomobilov, nebo nad njim pa brez oblaka in sonca »kot človek brez srca«. Tako brezdušnost je pesnica doživljala v Zagrebu, v novem blokovskem naselju, ko je bila na obisku pri sinu in vnukih. Tam je nastal tudi ciklus pesmi *Nenavadni prijatelji v VII. nadstropju*. V stolpnici, kjer je vse enako, otrok prepozna dom po kljuki. Otrok hodi mimo vrat in boža kljuko, prvo, drugo, tretja kljuka »pa se priklonila je/ hitro mi odprla vrata/ — najbrž rada me ima —/ zablestela je in rekla: tukaj si doma.«/ Tako uniformiranost stopnišča Neža Maurer počloveči s kljuko, ki odpira vrata v dom, pa čeprav je ta dom večkrat samotni. Pesnica čuti otrokovo stisko, kako težko se je vrniti v prazen dom, o tej stiski govori tudi pesem *Ključ na vratu* »Ključ na vratu —/ to je samota,/ ki jo le otrok pozna./ Ključ na vratu —/ kamen na vratu,/ ki te pogrezne do dna.«/ Tako močno doživljanje samote in zapuščenosti je tudi v pesmi *Telefon, reci kaj*. Primerjave, ki jih zanj uporabi, je našla v planini, pri ovcah, saj telefon doživlja zvočno in vidno: »zvoni kot ovca na planini«, »leži kot ovca v staji«. Bolj ko stiska narašča, bolj ga roti: »Telefon, no, zbudi se!« in »Telefon, no, reci kaj!« Samoto opiše kot hrepenenje, da bi z oblakom odplavala, kajti »tudi tebi bo lepše,/ boš družbo imel«/ (*Poletna družčina*). Samoto prežene le televizor, ki v stanovanje pripelje družbo fantov in deklet (*Televizor Martin*), da se skupaj igrajo in pojejo in plešejo (*Televizijski otroci*).

Tudi delovanje sodobnih hišnih aparatov primerja z naravo: pralni stroj prežvekuje kot krava, tranzistor je kovinska papiga, sesalec nima nosu, nič ne kiha in mu nič ne smrdi. Štedilnik je pravljična »mizica pogrni se«, dvigalo živi zelo čudno življenje: »Nad njim ni modrega neba,/ pod njim ne zelene trave,/ ne pozimi belega snega.«/ Električno budilko primerja z otroškim srcem, le da se eno navije, drugo

teče samo, ura teče neslišno, »ne divje kot jaz«, ura ni trmasta, kot je včasih otrok, ura se zjutraj sama zbudi, »mene mora mama.«

Otrok, kakršnega pesnica upesnjuje, pa je v svoji naravnosti veder, radoživ, radoveden, srečen. Srečni roki »lahko vse stvari,/lahko vse ljudi/ objameta«, srečni nogi »lahko vse steze,/ lahko ceste vse/ preplešeta.« (*Desna, leva*).

Samo v dveh pesmih je prisoten jok: v *Jokici* že v naslovom pove, da govori o cmeravem otroku, v pesmi *Prstek ima fantka* pa je situacijo obrnila – prstek, ves zavit v povoju ždi in nič ne joče – le prstek ima takega fantka, ki joče. Ta jok je izraz fizične bolečine.

Stisko otroka, ki pa ne joče, je upesnila v pesmi *Kupček nesreče*. V prvi kitici je razložila, zakaj »riše« to pesem. »Rad rišem vesele reči./ Včasih pa moram narisati/ tudi kaj takega,/ kar me boli./ Potem mi je laže.«/ Na ta način spodbudi otroka, naj stisko, ki jo doživlja, izrazi. V pesmi ponudi otroku, naj stisko nariše. »Rišem prepir./ Ata in mama sta obrnjena/ vsak v svojo stran.«/ Upesnjuje sliko, kot bi risala črto za črto, in poteze komentira, na primer: »Namesto obrazov imata zmečkan papir.« Med staršema stoji otrok, ki ga ne imenuje z imenom, ampak z besedami prepira, ki mu visijo nad glavo: »kupček nesreče« in »tebi nič mar«. Doživljanju otroka, ki riše (kakor pač rišejo otroci glavo, noge, roke), dodaja komentar »noge ima, a ne more hoditi –/ samo drgeče./ Roke ima, a kot potepuhu/ se plašno skrivajo v srajco./ Glava se stiska k trebuhu.«/ Ta glava pa čaka, kdaj bo kdo od njiju rekel: »Nehajva, saj se imava rada.«

Ob tej pesmi se nisem ustavila tako podrobno samo zato, da bi prikazala, na kakšen način je znala orisati otrokovo stisko, ampak da bi ob njej opozorila na to, da je skoraj vsa njena poezija povezana z likovnim izražanjem. Ne samo zbirka, ki že v naslovu prinaša potrditev tega mnenja (*Kadar Vanči riše*), tudi njene pesmi iz narave so pejsaži.

Da ji je likovno oblikovanje blizu, pripoveduje tudi v avtobiografiji (*Dom za telohov cvet*). Kot učiteljica je učila tudi risanje in se je zanj poleg rednega študija še dodatno izpopolnjevala. Tako v pesmih riše sonce (sliko, kakršno rišejo vsi otroci – sonce, njivo, potok in mamu) s skopimi opisi, kot bi otrok vlekel črte, na koncu pa doda še čustveno noto: »Mama/ stopi v kot risbe,/ da bom vedel,/ kje sem doma/ sredi tega sončnega sveta.«/ Riše veter, »papir se od vneme cefra«, mraz »moji prsti so ledene sveče«, vodo »z risbe kaplja/ na vseh konceh«, s humorjem opisuje to slikarijo in na koncu sprašuje: »Kje je čoln, / da se slikar ne utopi?«/ Temo riše, kot bi risala s čopičem: »Ves list je črn./ Samo čisto zgoraj/ skoraj na robu/ drobne rumene pike ždijo«/ in pojasni »to zvezde skozi okna/ palače Noči žarijo.« V to temo nariše hribe, ki so »s sivim smogom posuti« in mačke, ki so »v črne copate obuti.« Občutje tesnobe, »na Zemlji nobena luč ne gori«, ki jo prinaša tema, in zato, da je temo sploh mogoče videti, nariše čisto v kotu otroški obraz: »To sem jaz./ Kljub temi/ od tam nekaj žari .../ To so moje/ od strahu čisto bele oči.«/ Tako je razpela temo med sijočimi zvezdami na nebu in sijočimi očmi, med svetlobo zgoraj in spodaj, zaradi katere temo sploh lahko likovno zaznavamo. V ciklu pesmi *Šolska risanka* so pesmi s tematiko, ki jo srečujemo na otroških risbah: zajček na njivi, riba v potoku, jesenski gozd. Vsaki izmed teh risb, ki jih opiše, doda čustveno noto. Vanek »barva češnje rdeče:/ zase, za ves razred –/ in žari od sreče.«/ ali: »To je sonce listu/ lučico prižgalo.«/

V pesmih *Rišem očeta*, *Zaklad* in *Največja hčerka* govori o odnosu otrok – oče, o ponosu, da je oče velik in močan, da ga ima rad, da ob njem doživlja občutek

varnosti, veselja. To veselje je izrazila na stripovski način, ki je zelo blizu današnjemu otroku: »Narišem še trup in glavo/ in kot v stripih/ – za zabavo –/ oblaček iz ust./ Sredi oblačka beseda/ »sine!«/. Pesem je pravzaprav risarski monolog, konča jo z verzoma, ki izražata otrokovo ljubezen, ki žari iz slike: »Vsak dan komaj čakam,/ da očetu šiht mine.«/

O odnosu oče – otrok govore tudi pesmi v zbirki *Oče javor*. Te pesmi pa niso »likovno« upesnjene, ampak se v njih vrača k naravi. Drevo poosebi do take mere, da prevzame vlogo očeta. Pesnica ve, da otroci potrebujejo oba, mamo in očeta. V avtobiografskem zapisu *Njen oče (Dom za telohov cvet)* je opisala hrepenenje po očetu, naključno srečanje z njim in pričakovanje, da jo bo obiskal, kakor je bil obljubil. Tako veliko potrebo po očetu, ki je najmočnejša, kadar otrok išče zaščito, ki je poosebljena v očetu, je upesnila v pesmih o javoru, ki si ga otrok predstavlja kot očeta. Misel, da lahko drevo prevzame nalogo očeta, je pri Neži Maurer samoumevna, saj je v nekem pogovoru na vprašanje, kaj ji pomeni gozd, odgovorila: »Gozd. Pravim mu moj prijatelj. Prijatelj te vedno posluša: če jočeš, te šepetaje boža z listi, z vejami ... « tako tudi v teh pesmih drevo, ki raste za blokom, postane fantovo zatočišče, vanj se zateče, »čutim, kako me varuje njegovih sto rok«, ko ga sošolec draži, da nima očeta, in mu je težko. Ponoči, kadar mama dela, in je sam doma, »mu s prsti ob šipo trklja:/ Ne boj se. Brez strahu zaspi./ Jaz sem pri tebi./ Nisi sam doma.«/ Pozimi, ko je brez listov, (»vsak dan je zanj prvi november«), potoži mami, kako pogreša očeta. »Vsak nosi svoje na tem svetu«, mu mama pove svojo življenjsko izkušnjo. Otroek ob drevesu razrešuje svoje stiske odraščanja. Zbirka *Oče javor* je postavljena v mestno okolje, povezava z naravo je eno samo drevo, ki v betonskem naselju prevzame vlogo človekove potrebe po stiku z naravo, ki mu je lahko v pomoč tudi pri razreševanju osebnih stisk.

Pesnica se ni izognila niti smrti, ki je po mnenju nekaterih odraslih neprimerna tema za otroško pesem. Vendar sama čuti drugače. Ve, da tudi otrok lahko po svoje doživi smrt najbližjega in da ima pravico biti žalosten in da o tej svoji žalosti mora spregovoriti. Za izražanje otrokove žalosti se spet poslužuje risbe: »Najboljši je sonček,/ najlepši je cvetek,/ najljubši je dedek,/ domov ga več ni.«/ Mu risbice rišem/ in šopke prinašam,/ potihlo sprašujem,/ zakaj te več ni?«/

Pesmi Neže Maurer so tenkočutno prisluškovanje otroku, blizu so mu po vsebini in izrazu, zato ni čudno, da se otrok v njenih pesmi najde. Zgodi se, da jo tako ponotranji, da jo ponuja okolici kot svoj umotvor. V njenih pesmih se zrcali otroška duša, zato se otrok lahko poistoveti z brezo, vetrom, vrabčkom ... Otroek v njenih pesmih začuti govorico svoje duše.

V. Batič je zapisal, da zna »dobro znanim predmetom in stvarjem vdihniti neko svojsko, naivno dobročudno lastnost, vanje vtke poetičnost in sporočilo, ki se enakovredno prepletata.« Nekatero pesmi so že tako znane, da se njihovo avtorstvo počasi izgublja. Poznajo jih otroci v vrtcu, našle so mesto v šolskih berilih. Take so na primer pesmi, ki so povezane s šolo in pisanjem (*V šolo, Prva knjiga, Preštej, Tri luže, Muček piše* in druge). Zadrega prvošolcev je doživljala tudi ob svoji hčerki, ki pa se z imenom v pesmi pojavi samo enkrat (*Prva knjiga*).

Kakšne so njene pesmi oblikovno?

Sama jih je takole opredelila: »Vsebina mojih pesmi si sama izbira obliko. Popolnoma pravilne v ritmu in rimi so pretežno lahkotne in vesele otroške pesmice in pa one, ki so dobesedno zapete od veselja. Vse ostalo je čustvena izpoved, z

notranjim ritmom, ki odločno poudarja bistvo. Ne poznam dolgih, zapletenih stavkov. Čustvo (srečno ali bridko) preraste v spoznanje in se zjedri v nekaj besed, v jasno primerjavo. Ne trdim, da jaz tako hočem; pesem hoče tako.«

V vsebini in pesniškem izrazu je v svoji poeziji združila najzlahtnejše iz naše preteklosti: od ljudske pesmi, Levstika, Stritarja do Župančiča. Iz njih je gradila svoj pesniški svet, ki vriska, poje, se raduje.

Pesmi, ki so vsebinsko podobne ljudskim, so *Vrana* (vrana toži v mrzlo jutro, kako jo zebe, »reva enonoga –/ še copata nimam«), ob kateri pomislimo na pesem o črnem kosu, ki je bos in ne more plesati. Tudi pesmi *Divjemu zajčku*, *Aja - aja*, *Siničja izštevanka*, in še katera zazvenijo, kot bi jih vzeli iz ljudske zakladnice.

Odsev Levstikove pesmi, kako se otrok uči držati žlico, je v pesmi *Fantek je*. V obeh pesmih otrok je kašo. Levstik otroka poučuje, naj prime žlico z desnico, ker je le desnica prava: »Desna roka – prava/ leva – potoglava;/ desna roka – ugodna,/ leva je nerodna /, Neža Maurerjeva pa upesnjuje otrokovo nemoč, nespretnost, ki jo še poudarja z refrenom »pa ne zna« – ne zna sam držati žlice, ne zna prešteti zrnec in »pa ne sme« – ne sme pogledati, kaj je pod skledo. Medtem ko Levstikova pesem današnjemu otroku zazveni pokroviteljsko, ukazujoče, ga pesem Neže Maurer boža, ljubkuje in ustvarja prijazno vzdušje ob hranjenju.

Vež z zlahtno pesniško besedo, ki je spremljala veliko generacij otrok in je bila prisotna tudi v šolskih berilih, je tudi Stritarjeva *V šoli*, njen odmev pa je v pesmi *Preštej*. Stritar otroka sprašuje in mu zastavlja uganke (»koliko je šest krat pet?« in koliko vran še obsedi na veji potem, ko je puška počila) in mu v pesmi ponudi že tudi odgovor, Neža Maurer pa je računanje izpeljala čisto po svoje, in to v šestvrtični pesmi. Medtem ko je Stritar upesnil šolsko situacijo in bistrega otroka, ki zna računati in razmišljati in pove pravilni odgovor tudi tistim, ki ga mogoče ne bi uganili, je Maurerjeva pustila otroku, da sem razmišlja in šteje, koliko tačk imajo muca in račke. Ko so se splašile in skočile v vodo, ko je štetje oteženo, ostaja vprašanje, s katerim pesem konča »kdo bi zdaj preštel jim tačke?«. Z njim pušča otroku svobodo, da sam izbere, ali bo odgovoril na vprašanje ali pa bo pesem ostala le igra.

Sledi Župančičeva poezija – njegovo poezijo ima zelo rada, je povedala – so najbolj izrazite v pesmih *Anka*, *Kaplje*, *Jokica*, *Brbljalo*, *Uspavanka*, *Izštevanka* in še drugih. Zanimivo je, kako Župančičeva pesem *Zvonovi* odmeva v njeni *Izštevanki*. Onomatopoejsko opisovanje zvonov, ki pri Župančiču zvonijo zjutraj, opoldne iz zvečer in prinašajo neko gotovost v vsakdanje življenje (»kdor pot si izgrešil,/ jaz vodil te bom/ na dom - bom - bom!«), je uporabila za izštevanko. Njen »bim, bam, bom« nima več vloge zvonov, čeprav so prve tri vrstice izštevanke kot petje zvonov: »bim, bam bom,/ jaz še nisem,/ jaz šele bom.«/ Vendar pa naslov pove, da je pesem iztočnica za otroško igro. Vsebina, ki jo je položila v to izštevanko, pa je prošnja otroka, klic po ljubezni, toplini (grej me in me ljubi), spremljanju (z mano potuj), dobrohotnosti in razumevanju (nikdar na mene se ne huduj), kajti »jaz sem otrok./ Nisem močan./ To šele bom, bim bam, bom.«/ Oponašanje zvonov ima tu dvojni pomen: kot glagol – velik in močan bom, ko zrastem, »bom« pa poudarja gotovost, ki otroku krepí samozavest tudi zdaj, ko je majhen in nemočen. Drugi pomen pa je oponašanje zvona, ki ima vlogo štetja, kot ga najdemo v ljudskih »ena, dva, tri, pojdi ven ti!«.

Predno je pesnica dočakala izid prve pesniške zbirke, so po njenih pesmih, ki so izšle v časopisih in revijah, segli skladatelji. Ti so njenemu ustvarjanju ostali zvesti vse do danes.

Do petja ima Neža Maurer poseben odnos. Zelo rada je prepevala, vendar pa »sem morala v gozd, v samoto, ker sem imela«svoje« (napačne) napeve. Potem sem se navadila molčati. Ko so bile uglasbene moje prve otroške pesmi (nekje v začetku šestdesetih let), sem sanjarila, da jih bodo peli tudi Kitajci, kajti teh je tooooliko!«

Malokdo se lahko pohvali, da je glasbo na njegove pesmi komponiralo 35 skladateljev (upoštevam samo uglasbitve otroških pesmi) in da ima uglasbenih kakšnih 300 pesmi.

Mnoge med njimi so doživele tudi po več uglasbitev: *Tri luže* (R. Gobec, M. Kokol, M. Tomc), *Pleza mucek* (J. Kuhar, A. Weingerl), *Dva majcena šopka* (J. Gregorc, M. Vodopivec), *V šolo* (R. Gobec, A. Weingerl), *Prvošolka* (B. Arnič, J. Kuhar), *Mravlje gredo spat* (J. Gregorc, F. Juvanec, M. Kokol, S. Vremšak), *Vrabček* (J. Jež, J. Kuhar), *Sonce ima prednost* (M. Kozina, S. Vremšak), *Zlati so jesenski dnevi* (M. Pirnik, B. Lesjak) in še bi lahko naštevali. Skladatelji, ki so najpogosteje segali po njenih tekstih, so Radovan Gobec, Janez Kuhar in Janko Gregorc. Skladbe so izhajale v revijah *Grlica*, zbirkah Mladinskega pevskega festivala v Celju, Kurirčka v Mariboru, shranjene so v rokopisni zbirki Radovana Gobca in v diskoteki RTV Slovenija. Uglasbene otroške pesmi so tudi na kasetah *Cipa - copa* (Jety band in N. Maurer, 1992), *Zeleni škrat Ariel* (poje Melita Osojnik, 1995), *Rompompom* (poje B. Fras, 1997) in *Take mačje, take mišje* (poje M. Osojnik 1998).

Po svoji poklicanosti je Neža Maurer pesnica, čeprav je pisala tudi prozo. Kot novinarka je pisala reportaže in vse, kar pač zahteva ta poklic, bila je sodelavka Radia Slovenija in je napisala približno 80 oddaj za otroke, med njimi precej izobraževalnih (radijskih šol). V radijski fonoteki jih je le še peščica.

Vsa tri prozna dela, ki so izšla v knjigah *Čukec* (Partizanska knjiga 1978), *Koruzni punčki* (Mladika 1993) in *Dom za telohov cvet* (Kmečki glas 1999), imajo skupno osnovo – mladost pod goro Oljko; isti so prijatelji (Frenci), dotakne se istih tem, istih doživetij (nabiranje telohov, paše, raziskovanja gozda in strahu v gozdu), ki so ponekod samo omenjene, drugje pa se o njih razpiše in ustvari napeto zgodbo.

Čukec je pripoved o Frenciju, prijatelju iz otroštva, ki mu je vojna ukradla mladost. Star komaj štirinajst let je moral v nemško vojsko. Obljuba, da bo mami, ki je ostala sama doma, povedal, kako je z njim, mu je vlila moči, da je skočil iz vlaka in se prebil čez Pohorje do doma. Zgodba opisuje to njegovo pot, pripoved pa zgosti ob Frencijevem doživetju ptička - goliča, čukca, ki ga je našel v gozdu in zanj poskrbel, saj je bil prav tako lačen in osamljen kot on. Nemškutarski vermani, ki so ga v gozdu ujeli, pa » so z negodnim čukcem vred poteptali zadnjo otroško igro, poslednjega otroškega prijatelja ... Frenci je odrasel.« Ta pripoved je spomin na vojno, ki je tudi njej ukradla mladost. Na vprašanje, zakaj o vojni ni pisala, mi je odgovorila, da je vojna stvar odraslih, ne otrok.

Koruzni punčki je poetična pripoved o punčkih, ki sta narejeni iz koruznih storžev. Iz tega spomina na svojo mladost je spletala pravljice svoji hčerki. Tisto, ki ji je bila všeč, je hčerka hotela slišati ponovno, pa seveda ni bila čisto taka kot prejšnji dan. Potem so te pravljice, nad katerimi je bila navdušena hči, prihajali poslušat še drugi otroci. »Kot jata vrabcev«, je rekla pesnica, so pritekli in poslušali. In ker ni mogla venomer pripovedovati tako, da je otroci ne bi prekinjali z opombami »včeraj pa je bilo drugače«, jim je zgodbe pripovedovala v kasetofon. Potem so si jih vrteli in poslušali. Tako je nastala knjiga, v kateri zaživita Lenčka in Miha, ki sta si naredila koruzni punčki in jima v gozdu postavila hišico iz mahu. Koruzni

punčki zaživita svoje življenje, ki pa je tesno povezano z doživljanjem gozda. Narava ima tudi v tej pravljici pripovedi osrednje mesto. Punčki raziskujeta okolje, se spoprijateljita z živalmi, skrbita sami zase, si najdeta koruzna fantka in odraščata, dokler nekoč, po zakonu narave, ne vzklijeta iz tal novi koruzni sadiki. Vzporedno s to zgodbo pa poteka zgodba o Lenčki in Mihcu, ki skrbita za svoji punčki, tako kot zanju mami. Z odraščanjem njunih punčk doživljata tudi sama veselje, strah in skrbi, ljubezen, občutke krivde (« Danes nisem bila dobra z njima. Slaba mama sem. »), tolažbo prijatelja (« Punčkama dobro de, če vidita, kako skrbiš zanju. Samo delata se, da jima je vseeno. Saj se tudi jaz delam, da sem jezen, kadar me mama krega. V resnici pa mi dobro dene: ošteva me zato, ker me ima rada. »). Takih in podobnih življenjskih situacij, v katerih se otrok lahko identificira, je v tej pripovedi precej. Igra, na kateri je zgrajena zgodba, je tako resnična, kot je resnična vsaka otrokova igra. Vanjo verjame, ker jo živi. Zato je vrednost te pripovedi v pisateljičinem spoštovanju otroka in njegove igre. Obenem pa mu, tako kot v pesmih, odkriva lepoto narave, ki jo z občutljivostjo, dano samo pesnikom, odkriva svojim bralcem.

Dom za telohov cvet pa je avtobiografska pripoved, stkana iz spominov na otroštvo, ki so v drobcih posejani v *Čukcu* in *Koruznih punčkah*, tu pa je vedrim pripovedim, spominom na pašo, skupne igre, čas odraščanja dodala še pripoved o iskanju očeta, ki je trpka, vendar pa ne izzveni v temnih tonih. V kratkih poglavjih opisuje posamezne dogodke iz časov šolanja, brigadirskih dni, ki jih je preživljala v Bosni, pa prvih let učiteljevanja. Vse to so drobci, ki so ji ostali živo v spominu, zato jih je živo tudi opisala; čas, ki je medtem minil, pa je spomine pozlatil.

Pomembno vlogo v knjigah za otroke imajo tudi ilustracije. Njene knjige so ilustrirali: Milan Bizovičar (*Televizijski otroci*, Mladinska knjiga 1986); Marjanca Jemec - Božič (*Kam pa teče voda*, Mladinska knjiga 1972, *Koruzni punčki*, Mladika 1993); Kostja Gatnik (*Beli muc*, Mladinska knjiga 1981, *Dom za telohov cvet*, Kmečki glas 1999); Ančka Gošnik - Godec (*Kadar Vanči riše*, Borec 1985, *Uh, kakšne laži*, Mladika 1996, *Kostanjev škratek*, Mladika 1997); Nevenka Gregorič (*Sloni v spačku*, DZS 1997); Dušan Muc (*Čukec*, Partizanska knjiga 1978, *Kdo*, ZDSLU 1997); Jelka Reichman (*Kako spi veverica*, Borec 1975); Barbara Stupica (*Od srede do petka*, Mladinska knjiga 1997); Irma Pintar (*Bratec Kratekčas*, samozaložba 1989); Severina Šprager (*Muca frizerka*, pobarvanka, samozaložba, brez datuma izdaje).

Njene pesmi so bile tudi prevedene v hrvaški, srbski, bošnjaški in makedonski jezik; natisnjene so v poljskem, romunskem, bolgarskem, ruskem, angleškem, nemškem, španskem, italijanskem, švedskem in japonskem jeziku.

Nagrade in priznanja, ki jih je za svoje delo prejela, se vrstijo od leta 1959 naprej, ko je dobila I. nagrado za reportažo z delovnih akcij. Nagrado za otroške pesmi je prejela leta 1961 v Beogradu, 1964 pa v Ljubljani, Tomšičevo nagrado za novinarsko delo je prejela 1967. leta, 1970 plaketo Radost (Zagreb) in Cicibana (Ljubljana), zlati znački ZPM 1980 in 1985. Leta 1989 ji je bila podeljena nagrada Mladike (Trst) za poezijo, istega leta tudi Prešernova nagrada Gorenjske, 1991 Groharjeva nagrada (Škofja Loka) za življenjsko delo. Leta 1997 so ji podelili plaketo mesta Škofja Loka za celoten literarni opus, leta 1999 pa je prejela naslov častne občanke občine Polzela.

Pesnica Neža Maurer (22. 12. 1930, Podvin pri Polzeli) je otroštvo preživela na deželi, kjer je – občutljiva za lepoto narave in dogajanja v njej – začela zapisovati svoje prve vtise. Otroštvo je prekinila vojna. V njej sta se otroštvo in pesem spet zbudila, ko je učiteljevala v Črnem Vrhu nad Idrijo in v Ilirski Bistrici. V ta čas segajo njene prve otroške pesmi.

Po rojstvu dveh otrok jo je otroška poezija še močneje pritegnila. Izdala je sedemnajst pesniških zbirk, namenjenih mladim bralcem.

Pomembno mesto v njeni poeziji ima narava, ki jo doživlja tako intenzivno, da v njej vidi in začuti vso bogato paleto doživljanja človeka, ki je del te narave. V sklopu teh pesmi imajo pomembno mesto tudi ljubezenske pesmi.

Drugi sklop pesmi govori o otroku in njegovem doživljanju sveta, tretji pa o otroku v urbanem okolju, njegovih stiskah, ki jih doživlja tudi zaradi pretrganega stika z naravo. Temu bogatemu svetu, predvsem pa lastnemu odzvanjanju duše ob stiku z naravo, se skuša približati vsaj v pesmi. Prežeta je z utripom narave, svoj življenjski ogenj ljubezni, strasti, žalosti, samote, topline, prijateljstva, dobrote, zvestobe, polaga v veter, cvet, drevo, v naravo, njeno gibanje, njeno sozvočje. Živi in poje kot otrok, ki mu iz oči sije duša brez greha (kakor se je bil nekoč o otroku izrazil kipar Peter Jovanovič). V tej otroško vedri in jasni prisopodbi človekovega sveta v življenju narave, v pojoči besedi, ki se je žlahnila pri ljudski pesmi, Levstiku, Stritarju in Župančiču, je treba iskati odgovor, zakaj je 300 njenih pesmi uglasbenih in zakaj so mnoge med njimi postale last otrok.

Summary

NEŽA MAURER'S 70TH ANNIVERSARY

The article, written to honour the jubilee of a popular Slovene poet for adults and children, focuses on a thematic and stylistic presentation of the 17 collections of poems for children. She especially exposed three thematic complexes: a human bond with nature, a child's perspective of the world and the alienation in our modern urban environment.